

РОЗДІЛ 6 ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.42

ПОНЯТТЯ «СПЕЦІАЛЬНЕ ТОВАРНЕ РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО» ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

THE CONCEPT OF SPECIAL COMMERCIAL FISH FARMING UNDER CURRENT LEGISLATION OF UKRAINE

Грищенко К.Г.,
*аспірант кафедри аграрного,
земельного та екологічного права імені академіка В.З. Янчука
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

У даній статті розглядаються декілька визначень поняття «спеціальне товарне рибне господарство» за чинним законодавством України. Проводиться аналіз цього поняття з використанням напряму дослідження від абстрактного до конкретного. На основі порівняльного аналізу виявлено тотожності та відмінності в декількох визначеннях одного поняття.

Ключові слова: рибне господарство, рибогосподарська діяльність, спеціальне товарне рибне господарство, діяльність, суб'єкт господарської діяльності.

В данной статье рассматриваются несколько определенных понятия «специальное товарное рыбное хозяйство» по действующему законодательству Украины. Проводится анализ этого понятия с использованием исследования от абстрактного к конкретному. На основе сравнительного анализа выявлено сходство и различие в нескольких определениях одного понятия.

Ключевые слова: рыбное хозяйство, рыбохозяйственная деятельность, специальное товарное рыбное хозяйство, деятельность, субъект хозяйственной деятельности.

In this Article, the author tries to put forward essential issue on how the concept of special commercial fish farming can be defined. Particularly, special focus is placed on the several definitions extracted from the existing Ukrainian legislation. The analytical framework of the article is built on the unique method (the shift from the abstract to concrete categories), according to which the definition of the investigated concept is constructed. Based on comparative analysis, the author reveals common and distinctive features in several definitions of the same concept.

Key words: fish farming, commercial fishing activity, special commercial fish farming, activity, business entity.

Постановка проблеми. У не такому далекому 1996 році Тимчасовим порядком ведення рибного господарства і здійснення рибальства, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 1192 [1], було введено в законодавство України поняття «спеціальне товарне рибне господарство» (далі – СТРГ). Цей Тимчасовий порядок регулював відносини в галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів, ведення рибного господарства та здійснення рибальства до 30 жовтня 2013 року.

Незважаючи на те, що в 1996 році в законодавство України було введено це поняття, нормативно-правовими актами не було закріплено його визначення.

Стан дослідження. У науковій спільноті питання створення, діяльності, припинення та суті СТРГ залишається недослідженим до цього часу. Вищезазначене вказує на новизну та актуальність теми запропонованої статті.

Загалом правовому регулюванню галузі рибного господарства приділили увагу у своїх працях О.В. Буткевич, Т.В. Григор'єва, В.М. Єрмоленко, Т.О. Коваленко, М.В. Краснова, С.І. Марченко,

Т.С. Новак, Л.О. Святченко, Т.О. Третяк, Р.І. Шабанов, Ю.В. Шовкун та інші.

Метою статті є уточнення визначення поняття «спеціальне товарне рибне господарство».

Виклад основного матеріалу. Лише через 12 років після введення поняття СТРГ, а саме у 2008 році, п. 1.3. Інструкції про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах [2] (далі – Інструкція) СТРГ було визначено як суб'єкт господарської діяльності, основною метою якого є підвищення рибопродуктивності рибогосподарського водного об'єкта шляхом штучного відтворення живих ресурсів, а також шляхом збереження та раціонального використання цінних водних видів водних живих ресурсів.

Трохи згодом, а саме у 2011 році, поняття СТРГ було визначено й у спеціальному Законі України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» [3] (далі – Закон). Відтак СТРГ – це діяльність, яка включає комплекс заходів, основною метою яких є підвищення рибо-

продуктивності рибогосподарського водного об'єкта (його частини) шляхом штучного відтворення водних біоресурсів, а також шляхом збереження та раціонального використання видів водних біоресурсів, які раніше перебували в рибогосподарському водному об'єкті (його частині).

Порівнявши два закріплені законодавством визначення, можна зробити висновок, що в цілому вони є тотожними, а саме в частині, що основною метою СТРГ є підвищення рибопродуктивності рибогосподарського водного об'єкта (його частини) шляхом штучного відтворення водних біоресурсів, а також шляхом збереження та раціонального використання видів водних біоресурсів, які раніше перебували в рибогосподарському водному об'єкті (його частині). Проте відмінністю вищезазначених визначень є СТРГ як діяльність, яка включає комплекс заходів, спрямованих на досягнення основної мети, чи як суб'єкт господарської діяльності.

Наявність вказаної колізії спричиняє застосування напряму дослідження від абстрактного до конкретного. При цьому загальний, абстрактний рівень дослідження формуватимуть поняття «діяльність», «господарська діяльність» та «суб'єкт господарської діяльності».

Чинним законодавством України використовується поняття «діяльність» у сполученні зі сферами, в яких вона проводиться, наприклад: «господарська діяльність», «рибогосподарська діяльність», «діяльність із захоронення радіоактивних відходів», «діяльність у сфері землеустрою», «діяльність із переробки уранових руд» тощо. Визначення поняття «діяльність» без будь-яких уточнень щодо сфери чинними нормативно-правовими актами України не закріплено, в тому числі й Законом.

У зв'язку із цим звернемося до філологічного тлумачення поняття «діяльність».

Загалом поняття «діяльність» вживається для означення роботи, функціонування якоїсь організації, установи, машини і т. ін. [4], або будь-якої діяльності, що здійснюється підприємством згідно з його статутом. Наприклад, виробництво і реалізація продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг [5, с. 114].

За дослідженням В.М. Пашкова, діяльність – це інша система координат, де суб'єктами є не лише контрагенти, як це відбувається в цивільному праві, а також держава, суб'єкти організаційно-господарських повноважень та споживачі в широкому розумінні [6, с. 125].

У свою чергу, під рибогосподарською діяльністю законодавець розуміє діяльність юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, пов'язану з вивченням водних біоресурсів, їх охороною, відтворенням, спеціальним використанням, переробкою, реалізацією тощо (ст. 1 Закону) [3].

Отже, можна зробити висновок, що діяльність – це певні дії, що вчиняються суб'єктами будь-яких правовідносин для досягнення поставлених цілей. Спочатку є суб'єкт, а вже похідною від нього є діяльність.

Відповідно до ст. 3 ГК України [7] під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів

господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Відповідно до ст. 14 ПК України [8] господарська діяльність – це діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу, і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами.

Також визначення «господарської діяльності» міститься в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [9].

Отже, можна зробити висновок, що чинне законодавство активно оперує поняттям «господарська діяльність». Однак визначення поняття «суб'єкт господарської діяльності» чинним законодавством України не надається.

Раніше під суб'єктом господарської діяльності розуміли підприємство, установу, організацію (їх філії, представництва, відділення) незалежно від форми власності, іноземну юридичну особу (її філії, представництва, відділення), фізичну особу – суб'єкта підприємницької діяльності, що здійснює господарську діяльність на митній території України (визначено Порядком здійснення контролю за ввезенням на митну територію України окремих товарів цільового призначення [10], що втратив чинність 30 жовтня 2015 року).

На цей час законодавець активно використовує поняття «суб'єкт господарювання», під яким розуміють господарську організацію, яка може бути утворена за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і фізичних осіб шляхом заснування нової господарської організації, злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючої (діючих) господарської організації (господарських організацій) із додержанням вимог законодавства (ст. 56 ГК України [7]).

Також поняття «суб'єкт господарювання» використовується ПК України, Законами України «Про захист економічної конкуренції» та «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності».

Для того, щоб зробити висновок про СТРГ як діяльність чи суб'єкта господарської діяльності, варто звернути увагу ще на декілька положень чинних нормативно-правових актів.

Відповідно до ст. 9 Закону, яка визначає повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства та рибної промисловості, Державне агентство рибного господарства України погоджує режими рибогосподарської експлуатації водного об'єкта та контролює діяльність СТРГ. Із такого формулювання можна дійти суперечливого тавтологічного за своєю природою висновку, що Держрибагентство контролює «діяльність діяльності».

Одночасно із цим п. 1.1. Інструкції передбачає умови для створення СТРГ, а, як нам відомо, «діяльність» не створюється.

Таким чином, з усього вищезазначеного можна зробити висновок, що СТРГ – скоріше суб'єкт господарської діяльності, а точніше – рибогосподарської діяльності, у сфері рибного господарства, ніж діяльність, що включає комплекс заходів.

Висновки. На перший погляд, різниця у визначеннях поняття СТРГ, передбачених Законом та Інструкцією, досить несуттєва, проте якщо розбиратися глибше, можна зрозуміти, що у зв'язку з існуванням кількох визначень існує можливість неправильного трактування правових норм.

Розмежування понять – це одне з найголовніших правил будь-якої галузі права, в тому числі й аграрного права. В аграрному праві двом різним за змістом поняттям не слід давати одне найменування.

Наявність декількох визначень поняття СТРГ вказує на те, що немає ясності відносно змісту цього поняття.

Із аналізу закріплених законодавством норм, що розкривають поняття «рибогосподарська діяльність» та СТРГ, можна зробити висновок, що СТРГ є не діяльністю, яка включає комплекс заходів, а саме суб'єктом рибогосподарської діяльності. Отже, за основу краще брати визначення, закріплене Інструкцією, а визначення, закріплене Законом, потребує змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тимчасовий порядок ведення рибного господарства і здійснення рибальства: постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.1996 № 1192 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-96-p> (дата звернення: 10.11.2018).
2. Інструкція про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах: наказ Державного комітету рибного господарства України від 15.01.2008 № 4 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0064-08> (дата звернення: 10.11.2018).
3. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон від 08.07.2011 № 3677-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17/ed20181004> (дата звернення: 10.11.2018).
4. Словник української мови: Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/dijaljnistj>.
5. Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С.М. Гончарова. Київ: Центр учбової літератури. 2009. 264 с.
6. Пашков В.М. Діяльність суб'єктів господарювання як об'єкт правового регулювання: проблема кваліфікації // Вісник Академії правових наук України: зб. наук. пр. Харків. 2011. № 1. С. 124–134.
7. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 10.11.2018).
8. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20181004> (дата звернення: 10.11.2018).
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон від 16.04.1991 № 959-XII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 10.11.2018).
10. Порядок здійснення контролю за ввезенням на митну територію України окремих товарів цільового призначення: наказ Державної митної служби України від 26.12.2003 № 913 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1263-03> (дата звернення: 10.11.2018).